

CAREER GUIDANCE FOR THE YOUTH OF THE NEW UZBEKISTAN: SYSTEMATIC SUPPORT FOR YOUNG PEOPLE INTERESTED IN MODERN PROFESSIONS

Zafar Arslonov

PhD student

*Institute for the Study of Youth Problems and Training of Promising Personnel under the Agency
for Youth Affairs of the Republic of Uzbekistan*

Tashkent, Uzbekistan

E-mail: zafararslonov@gmail.com

ABOUT ARTICLE

Key words: youth, education, employment, youth initiatives, social activism, labor system, professional competence.

Received: 27.11.24

Accepted: 29.11.24

Published: 01.12.24

Abstract: This article examines the problems of vocational guidance and improvement of youth in Uzbekistan. Taking into account the rapid development of the economy and the changing needs of the labor market, the relevance of directing young people to appropriate professions is of particular importance. The study includes an analysis of existing vocational education programs, as well as methods and approaches used to raise awareness of young people about career opportunities. Particular attention is paid to the role of state bodies, educational organizations and business entities in the process of vocational guidance. In conclusion, recommendations are given on improving the system of vocational guidance and assistance to young people in choosing a profession, which will serve to more effectively use the human resources potential of our country.

ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН ЁШЛАРИНИ КАСБГА ЙЎНАЛТИРИШ: ЗАМОНАВИЙ КАСБЛАРГА ҚИЗИҚУВЧИ ЁШЛАРНИ ТИЗИМЛИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ

Зафар Арслонов

таянч докторант

*Ўзбекистон Республикаси Ёшлар ишлари агентлиги ҳузуридаги Ёшлар муаммоларини
ўрганиш ва истиқболли кадрларни тайёрлаш институти*

Тошкент, Ўзбекистон

E-mail: zafararslonov@gmail.com

МАҚОЛА ҲАҚИДА

Калит сўзлар: ёшлар, таълим, бандлик, ёшлар ташаббуслари, ижтимоий фаоллик, меҳнат тизими, kasbiy salohiyat.

Аннотация: Ушбу мақолада Ўзбекистонда ёшларни касбга йўналтириш ва такомиллаштириш муаммолари кўриб чиқилади. Иқтисодийнинг жадал ривожланиши ва меҳнат бозорининг ўзгарувчан еhtiёжларини ҳисобга олган ҳолда, ёшларни тегишли касбларга йўналтиришнинг долзарблиги алоҳида аҳамият касб етмоқда. Тадқиқотда мавжуд касбий таълим дастурлари таҳлили, шунингдек, ёшларнинг мартаба имкониятлари тўғрисида хабардорлигини ошириш учун қўлланиладиган усул ва ёндашувлар ўрин олган. Касбга йўналтириш жараёнида давлат органлари, таълим ташкилотлари ва тадбиркорлик субъектларининг ролига алоҳида еътибор қаратилмоқда. Хулоса қилиб айтганда, мамлакатимизнинг кадрлар салоҳиятидан янада самарали фойдаланишга хизмат қиладиган касбий маслаҳат ва ёшларга касб танлашда кўмак бериш тизимини такомиллаштириш бўйича тавсиялар берилади.

**ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ОРИЕНТАЦИЯ МОЛОДЕЖИ НОВОГО УЗБЕКИСТАНА:
СИСТЕМНАЯ ПОДДЕРЖКА МОЛОДЕЖИ, ИНТЕРЕСУЮЩЕЙСЯ
СОВРЕМЕННЫМИ ПРОФЕССИЯМИ**

Зафар Арсланов

Докторант

Институт изучения проблем молодежи и подготовки перспективных кадров при Агентстве по делам молодежи Республики Узбекистан

Ташкент, Узбекистан

E-mail: zafararslonov@gmail.com

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: молодежь, образование, трудоустройство, молодежные инициативы, социальная активность, система труда, профессиональная компетентность.

Аннотация: В данной статье рассматриваются проблемы профессиональной ориентации и повышения квалификации молодежи в Узбекистане. Учитывая стремительное развитие экономики и меняющиеся потребности рынка труда, актуальность направления молодежи на соответствующие профессии приобретает особое значение. Исследование включает в себя анализ существующих программ профессионального обучения, а также методов и подходов, используемых для повышения осведомленности молодежи о

возможностях карьерного роста. Особое внимание уделено роли государственных органов, образовательных организаций и субъектов предпринимательства в процессе профориентационной работы. Вкратце даются рекомендации по совершенствованию системы профессионального консультирования и поддержки молодежи в выборе профессии, что послужит более эффективному использованию человеческих ресурсов.

КИРИШ

Янги Ўзбекистонда ёшлар касб йўлини танлашда кўплаб қийинчиликлар ва имкониятларга дуч келмоқда. Технологиянинг жадал ривожланиши, меҳнат бозори тузилмаси ўзгариб бораётганини ҳисобга олган ҳолда, ёшларни янги кўникма ва билимларни талаб қилувчи замонавий касбларга йўналтириш алоҳида долзарб аҳамият касб етмоқда. Бу жараённинг муҳим жиҳати – замон талабларига жавоб берадиган таълим ва касб-хунар егаллашга қизиқувчи ёшларни тизимли кўллаб-қувватлашдан иборат.

Давлат ва хусусий ташкилотлар, таълим муассасалари, касб-хунар бирлашмалари ёшлар камолоти учун қулай муҳит яратишда муҳим ўрин тутаяди. Улар нафақат ёшларни турли соҳалардаги янги тенденциялар ва истиқболлар ҳақида хабардор қилишлари, балки амалиёт, курслар ва тренинглар орқали тажриба орттириш учун амалий имкониятларни тақдим этишлари керак.

Замонавий жамиятда ёшлар мамлакат келажаги ва тараққиётини шакллантиришда асосий рол ўйнайди. Ёшларни кўллаб-қувватлаш ва ижтимоий мослаштириш давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бирига айланмоқда. Ёшлар билан ишлаш тизимини такомиллаштириш истаги уларнинг муваффақиятли ривожланиши, касбий ўсиши ва фаол ижтимоий ҳаётга жалб этилишини таъминлаш учун зарурдир. Ёшлар нафақат мамлакат келажаги, балки жамият тараққиётига салмоқли ҳисса қўшишга қодир бўлган ҳозирги ресурсдир. Шу боис ёшлар билан ўзаро ҳамкорлик қилиш, уларнинг муваффақиятли касбий ва ижтимоий ривожланишини таъминлаш бўйича комплекс стратегияларни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш зарур [1, Б. 15-18].

ТАҲЛИЛ ВА НАТИЖАЛАР

Мавжуд маълумотлар таҳлилига кўра, 2024 йил бошидан бери агентлик томонидан Республика бўйича жами **1 126 нафар** ёшга келажак касбларга ўқишлари учун пул тўлаб берилган.

Бунда ёшларнинг аксарият қисми дастурлаш (frontend) –26,6% (299 нафар), график дизайн – 12% (135 нафар), дастурлаш (backend) – 9,3% (105 нафар), дастурлаш (python) –

6,4% (72 нафар) ва ижтимоий тармоқлар маркетинги (SMM) – 6% (68 нафар) йўналишлари бўйича ўқишган.

Ёшларнинг замонавий касбларга ўқиши вилоятлар кесимида таҳлил қилинганда, Самарқанд (221 нафар), Фарғона (182 нафар) вилоятлари ва Тошкент шаҳридаги (145 нафар) ёшлар кўпроқ бўлса, Сирдарё (14 нафар), Бухоро (26 нафар) ҳамда Жиззах (29 нафар) вилоятларида нисбатан камроқ ёшлар жалб этилган.

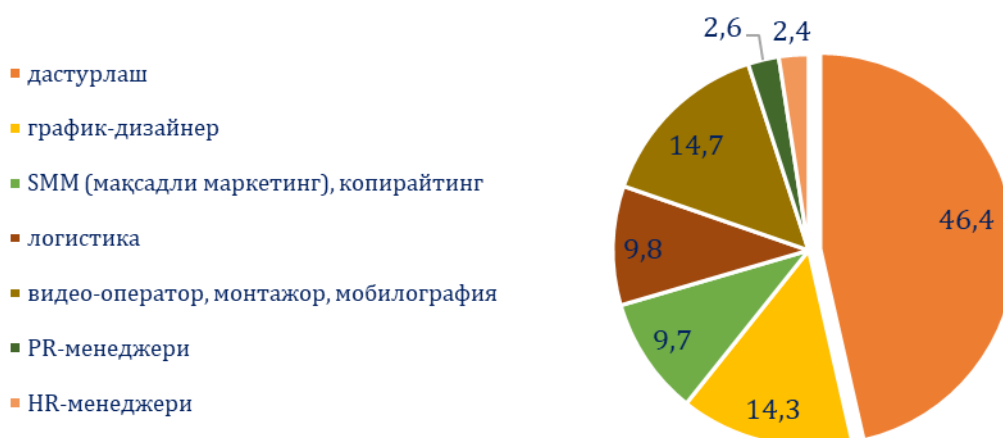
Маълумот учун: “Келажак касблари” лойиҳаси доирасида ёшларнинг аксарият қисми инглиз тили бўйича IELTS, CEFR (66,1%) ёки General english (12,9%) курсларида ўқиган.

Шу билан бирга, сўнгги йиллар давомида Агентлик томонидан жами **20 000** дан ортиқ ёшлар замонавий касбларга ва хорижий тилларга ўқитилган бўлиб, уларнинг **2 571 нафари** (2 011 нафари замонавий касблар, 560 нафари хорижий тиллар бўйича) ўз соҳалари бўйича даромадга кирган. Масалан, хорижий тил сертификатини қўлга киритган ёшлар Фарғона (45 нафар), Навоий (40 нафар), Бухоро (33 нафар) вилоятларида кўпроқ ҳисобланади.

Сўровнома натижаларига кўра, **2014 нафар** ёшларнинг **46,4 фоизи** дастурлашни ўргангани, **14,7 фоизи** видео-оператор, монтажор, мобилография, **14,3 фоизи** график-дизайнер, **9,8 фоизи** логистика, **9,7 фоизи** SMM (мақсадли маркетинг), копирайтинг, **2,6 фоизи** PR менежери, HR менежери **2,4 фоизи** каби замонавий касбларни ўрганганини таъкидлаган (1-диаграмма).

1-диаграмма

Замонавий касбларга ўқиган ёшлар

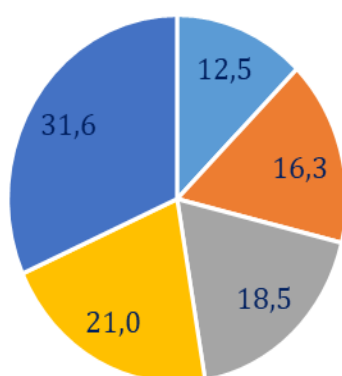

Ёшларни касбга ўргатишда қандай муаммолар мавжудлиги ўрганилганда, уларнинг **31,6 фоизи** замонавий меҳнат бозори талабларига мос малакали ўқитувчиларнинг, **21 фоизи** замонавий касбларни (IT, SMM, web-designer ва ҳ.к.) ўрганишда ўзбек тилидаги

манбаларнинг етишмаслиги, **18,5 фоизи** назарий билимларни амалиёт билан боғлашда камчиликлар мавжудлиги, **16,3 фоизи** касб-хунарга ўргатишда моддий-техник базанинг етишмаслиги, **12,5 фоизи** меҳнат жамоаларида талаб юқори бўлмаган касбларни ўргатилишини таъкидлаган (2-диаграмма).

2-диаграмма

Ёшларни касбга ўргатишдаги муаммолар

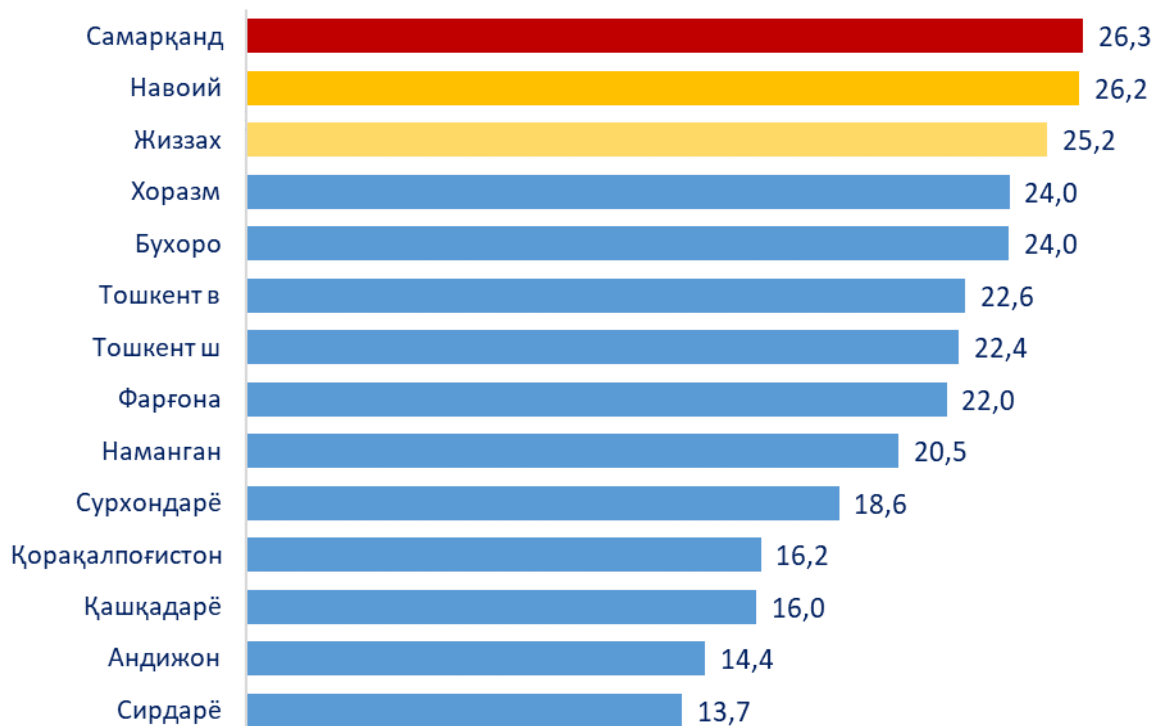

- меҳнат жамоаларида талаб юқори бўлмаган касбларни ўргатилиши
- касб-хунарга ўргатишда моддий-техник базанинг етишмаслиги
- назарий билимларни амалиёт билан боғлашда камчиликлар мавжудлиги
- замонавий касбларни (IT, SMM, web-designer ва ҳ.к.) ўрганишда ўзбек тилидаги манбаларнинг етишмаслиги
- замонавий меҳнат бозори талабларига мос малакали ўқитувчиларнинг етишмаслиги

Ёшларда замонавий касблар бўйича ўзбек тилидаги манбалар етишмаётган бир пайтда давлат томонидан мазкур йўналишдаги тадбирларни таржима қилиш учун молиявий қўллаб-қувватлаш мақсадга мувофиқ.

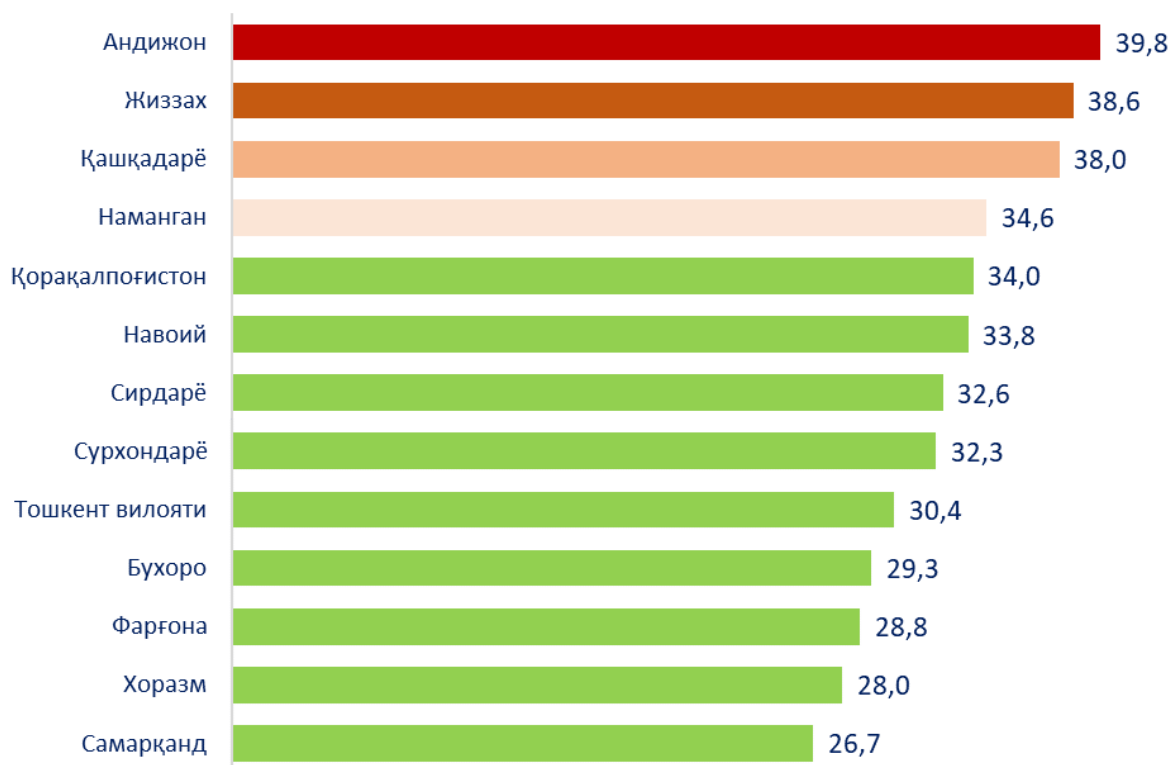
Самарқанд (26,3%), Фарғона (26,2%), Жиззах, Хоразм ва Бухоро (22,4%) вилоятларидаги **ҳар тўртинчи ёш** замонавий касбларни ўрганишда ўзбек тилидаги манбаларнинг етишмаслиги фикрини ёқлаб чиққан (3-диаграмма).

**Замонавий касбларни (IT, SMM, web-designer ва ҳ.к.)
ўрганишда ўзбек тилидаги манбаларнинг етишмаслиги
ёқлаб чиққан ёшлар (%)**

Шу билан бир қаторда, **Андижон** (39,8%) ва **Жиззах** (38,6%) ва **Қашқадарё** (38%) вилоятлари ёшлари замонавий меҳнат бозори талабларига мос малакали ўқитувчиларнинг етишмаслигини эътироф этган (4-диаграмма).

Замонавий меҳнат бозори талабларига мос малакали ўқитиувчиларнинг етишмаслиги

Маълумот учун: Сирдарё (14,7%) ва Бухоро (16,5%) вилоятидаги ёшлар меҳнат жамоаларида талаб юқори бўлмаган касбларни ўргатилаётганини билдирган.

Эътиборли жиҳати шундаки, касб-хунарга ўргатишда моддий-техник базанинг етишмаслиги ҳолати Сирдарё (19%) ва Сурхондарё (19,9%) вилоятларидаги ёшларнинг асосий муаммоларидан бири ҳисобланади.

1-жадвал

Ёшларнинг касб-хунар ўрганиши натижасида ойлик даромади қанчага ошгани (%)			
1-2 млн	21,9	10-15 млн	5,3
500 минг	21,3	15-25 млн	3,6
сўмгача		25 млн ва ундан юқори	2,7
3-4 млн	17,1	даромади ошмаган (бошқа қисмида ёзилган)	10,1
5-7 млн	11,4		
8-10 млн	6,6		

Ёшларни касб-хунарга (замонавий касблар) ўқитиш самарадорлигини яна қандай тадбирлар орқали ошириш бўйича қуйидаги таклифлар илгари сурилган.

Хусусан, **27,9 фоизи** замонавий касб-хунарни ўргатувчи мутахассисларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, **18,8 фоизи** малакали ёш кадрларни хорижга хавфсиз, тартибли ва қонуний жўнатиш ҳамда бандлигини таъминлаш, **14,2 фоизи** малакали ўқитувчилар сонини кўпайтириш, **11,8 фоизи** ўзбек тилидаги замонавий касбларга (IT, SMM, web-designer ва ҳ.к.) доир манбаларни кўпайтириш, **11,3 фоизи** талаб юқори бўлган касбларни ўргатиш чораларини кучайтириш кераклиги таъкидлаган.

Юқоридаги таклифлар ичидан малакали ёш кадрларни **хорижга жўнатиш** ҳамда бандлигини таъминлаш чораларини кучайтиришни ёқловчи ёшлар Тошкент шаҳри (39,2%) Қорақалпоғистон Республикаси (37,3%) ва Самарқанд вилояти (33,3%)га тўғри келмоқда.

Ёшлар билан ишлаш тизимини такомиллаштириш учун комплекс ва кўп қиррали ёндашув зарур. Ёшлар учун натижаларни яхшилаш учун қуйидаги стратегияларни амалга ошириш мумкин:

1. Ҳамкорликни мустаҳкамлаш:

Ёшларни қўллаб-қувватлашнинг мувофиқлаштирилган ва яхлит тизимини яратиш учун давлат идоралари, нотижорат ташкилотлари, мактаблар ва жамият манфаатдор томонлари ўртасида ҳамкорликни ривожлантириш. Биргаликда ишлаш орқали биз ресурслардан фойдаланишимиз, илғор тажрибаларни баҳам кўришимиз ва ёшларнинг турли эҳтиёжларини қондириш учун кенг қамровли хизматлар кўрсатишимиз мумкин [2, Б. 207-211].

2. Мослаштирилган ёрдам дастурлари:

Ёшларнинг ўзига хос эҳтиёжларини, жумладан, руҳий саломатлик хизматларини, касбга йўналтиришни, ҳаётий кўникмаларни ўргатиш ва фуқаролик иштироки имкониятларини қондирадиган мослаштирилган дастурларни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш. Ушбу дастурлар бугунги кунда ёшлар олдида турган ўзига хос муаммоларга жавоб бериши ва уларни муваффақиятга эришиш учун зарур воситалар ва ресурслар билан таъминлаши керак.

3. Ёшлар иштирокини кенгайтириш:

Ёшларнинг қарорлар қабул қилиш жараёнларида фаол иштирок этиши, тарғибот-ташвиқот ишлари ва жамоатчилик ташаббуслари учун имкониятлар яратиш. Ёшларга ўз келажагини шакллантиришда ўз овози ва ваколатига эга бўлиш ҳуқуқини бериш орқали биз ёшларда мулкдорлик, мас'улият ва ваколатларни кучайтириш туйғусини ривожлантиришимиз мумкин [2, Б. 51-54].

4. Менторлик ва ўрнак намуналари:

Ёшларни йўл-йўрик, қўллаб-қувватлаш ва илҳом бера оладиган тажрибали мутахассислар, мураббийлар ва намуналар билан боғлайдиган мураббийлик дастурларини йўлга қўйинг. Менторлик муносабатлари ёшларга қийинчиликларни энгиб ўтишда, ўз олдига мақсад қўйишда ва ўз салоҳиятини тўлиқ рўёбга чиқаришда ёрдам бериши мумкин.

5. Таълим ва бандликка инвестициялар:

Ёшларнинг малакаси, билими ва бандлигини ошириш мақсадида та'лим, касб-хунар ўргатиш ва ишчи кучини ошириш дастурларига сармояларни кўпайтириш. Барқарор бандлик, тадбиркорлик ва мартаба кўтарилиш йўлларини яратиш орқали биз ёшларни тез ўзгарувчан дунёда муваффақиятга эришиш учун зарур бўлган воситалар билан жиҳозлашимиз мумкин [3, Б. 35-37].

Хулоса ва таклифлар:

Ўтказилган тадқиқот натижаларига кўра, бугунги кундаги ёшлар **IT** ва **замонавий касбларни** ўрганишда, шунингдек, **сантехник, электрик, дизайнерлик, пайвандчилик** касбларини пухта эгаллашда қийинчиликларга учрамоқда. Эътиборлиси, бугунги кунда дунёда юқоридаги **йўналишларга** бўлган талаб ортиб бораётган бўлиб (*биргина Канада давлати электрик, сантехник, пайвандчи ва бир қатор йўналишларига ишга таклиф қилмоқда*), бу борадаги ишларни такомиллаштириш мақсадга мувофиқ.

Шунингдек, ушбу соҳаларда Ўзбекистондаги энг иқтидорли ёшларимизни аниқлашга қаратилган, кейинчалик улар билан манзилли ишлашга йўналтирилган республика танловлари (*энг яхши электрик, энг ёш сантехник, энг тажрибали пайвандчи, энг яхши дизайнер*) ўтказиш мақсадга мувофиқ. Бу бир томондан ёшларда ушбу касбларни ҳам ўрганишга қизиқишни янада ошишига хизмат қилса, иккинчи томондан ушбу касбларни эгаллаган маҳоратли ёшларни аниқлаш имконини беради. Аниқланган маҳоратли ёшлар билан эса, келажакда манзилли ишларни олиб бориш, улар учун хорижий тилларни ўрганиш ва ривожланган давлатларга, юқорироқ маошли ишларга йўналтиришни назарда тутувчи лойиҳаларни ишлаб чиқиш имкоинин беради.

Тадқиқот натижаларига кўра, қишлоқ ёшлари **IT** ва **замонавий касбларни** ўрганишда ҳамда **тадбиркорликни бошлашда** қийинчиликларга кўпроқ учрамоқда.

Замонавий меҳнат бозорида ёшларнинг асосий қизиқиш манбаи ҳисобланаётган ушбу соҳаларни ривожлантириш қишлоқ ёшларининг ҳам асосий талаби сифатида баҳоланмоқда. Ушбу касбларни қишлоқ жойларида ҳам ўрганиш имконини берувчи “оф-лайн” курсларни ташкил қилишга қаратилган, шунингдек қишлоқ ёшларининг “он-лайн” курслардан бепул фойдаланиш имкониятларини кенгайтиришга қаратилган лойиҳаларни қўллаб-қувватлаш лозим.

Хотин-қизлар орасида ҳамширалик касбига бўлган қизиқиш ортиб бораётган бўлиб, тадқиқот натижалари Жиззах (9,8%), Хоразм (9,9%), Қорақалпоғистон Республикаси (9,2%), Сурхондарё (9,1%) ва Тошкент (9,2%) вилоятлари қишлоқларида яшаётган хотин-қизлар ушбу касбни эгаллашда кўпроқ қийинчиликларга дуч келаётганини кўрсатмоқда.

Соғлиқни сақлаш вазирлиги ва Ёшлар ишлари агентлиги ҳамкорлигида ҳамширалик соҳаси билан бир қаторда ёшларнинг тиббий билимларни оширишга, йўналиш беришга қаратилган “Tibbiyot ilmi” номли махсус платформа ишлаб чиқиш, аввало, юқорида таъкидланган ҳудудларга кўпроқ эътибор қаратиш мақсадга мувофиқ.

Зеро, ҳамширалик касби ҳам шифокорникидан кам бўлмаган ҳолда масъулиятли, мураккаб ва шарафли касб саналади. Буларга бўлган эътибор йил сайин ошиб бормоқда.

Ёшларни замонавий касбга ўргатишга бўлган қизиқишини (IT, SMM, web-designer ва ҳ.к.) инобатга олган ҳолда ўзбек тилидаги манбаларни (ўқув-қўлланма, ижтимоий тармоқда видео/роликлар) кўпайтириш керак.

Замонавий ахборот технологиялари йўналишларига доир бўлган видео маҳсулотларни хорижий тилдан ўзбек тилига сифатли таржима қилган ёшларни танлов шартлари ва экспертлар хулосалари асосида йилда бир мартаба пул мукофоти билан тақдирлаш амалиётини йўлга қўйиш лозим.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Zafar Arslonov. Yoshlar bilan ishlash tizimini takomillashtirish: Namangan viloyati misolida. Ta'lim, fan va innovatsiya 3-son, 2024-yil, 15-18.
2. Eshdavlatova, S. "O 'ZBEKISTONDA "YOSHLARGA OID DAVLAT SIYOSATI" NING O 'ZIGA XOS XUSUSIYATALARI." INTELLECTUAL EDUCATION TECHNOLOGICAL SOLUTIONS AND INNOVATIVE DIGITAL TOOLS 2, no. 18 (2023): 207-211.
3. Арсланов, З. 2024. Совершенствование системы работы с молодежью: на основе международного опыта. Общество и инновации. 5, 4/S (апр. 2024), 248–256.
4. Ўзбекистон ёшлар учун кенг имкониятлар диёри <https://parliament.gov.uz/news/ozbekiston-yoshlar-uchun-keng-imkoniyatlar-diyori>
5. “Келажак касблари” лойиҳаси ёшларга қандай имкониятлар тақдим этмоқда? https://uza.uz/uz/posts/kelazhak-kasblari-loyihasi-yoshlarga-qanday-imkoniyatlar-taqdim-etmoqda-video_606065